

تمامی حقوق انتشار این اثر، متعلق به نشریه جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه دانشگاه تبریز می‌باشد.
این مجله تابع سیاست دسترسی باز از نوع CC BY: 4 است.

تحلیل جامعه‌شناختی عوامل اجتماعی، فرهنگی مؤثر بر

سرمایه‌گذاری خارجی در منطقه تبریز و جلفا

<https://sociology.tabrizu.ac.ir>

شناسه دیجیتال: DOI:10.22034/JEDS.2021.42876.1479

تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۰/۰۸/۰۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۸/۲۶

حسین دهقان^{۱*}

طلیعه خادمیان^۲

کریم یزدانی^۳

چکیده

کشورهایی که در حال توسعه هستند یا به اصطلاح بازارهای نوظهوری دارند، توجه به سرمایه‌گذاری خارجی در آنها امری حیاتی است. این تحقیق با هدف شناسایی عوامل اجتماعی، فرهنگی مؤثر بر سرمایه‌گذاری خارجی در استان آذربایجان شرقی انجام گرفته است. متغیرهای تحقیق شامل اعتماد اجتماعی متقابل، مشارکت‌گرایی، نوگرایی و اختلافات فرهنگی و متغیر وابسته سرمایه‌گذاری خارجی بود. به منظور بررسی مسئله، از نظریه‌های مختلف از جمله نظریه پارسونز، لرنر، کلمن، میردال و گیدنز استفاده شده است. روش تحقیق، پیمایشی بوده و برای جمع‌آوری داده‌ها از ابزار پرسشنامه استفاده شده است. نتایج بدست آمده از آلفای کرونباخ و تحلیل عاملی نشانگر اعتبار و پایایی بالای سؤالات بودند. جامعه آماری، مسئولین حوزه سرمایه‌گذاری‌های خارجی و سرمایه‌گذاران خارجی در شهرهای تبریز و جلفا بودند. حجم نمونه با روش کوکران انجام گرفته شده و ۴۲۹ نفر در حوزه سرمایه‌گذاری خارجی مورد بررسی قرار گرفتند. در نهایت، نمونه‌های مورد نظر با روش نمونه‌گیری طبقه‌ای متناسب و روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. برای تحلیل دو متغیره از آزمون پیرسون و برای انجام تحلیل چند متغیره از آزمون رگرسیون استفاده شد. نتایج حاصل شده، نشان داد که بین متغیرهای مستقل با متغیر وابسته همبستگی معناداری وجود دارد. در تحلیل چند متغیره از بین متغیرهای وارد شده به روش گام به گام، متغیر اعتماد اجتماعی متقابل به دلیل اینکه از ضریب پیش‌بینی بالایی برخوردار بود، به عنوان متغیری انتخاب شد که بیشترین اثر را بر متغیر وابسته داشت.

واژگان کلیدی: سرمایه‌گذاری، سرمایه‌گذاری خارجی، رشد، توسعه

۱. استادیار و عضو هیات علمی گروه علوم اجتماعی - دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، (نویسنده مسئول) dehqan.azad@gmail.com
۲. دانشیار و عضو هیات علمی گروه علوم اجتماعی - دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال Sonia-khademian@yahoo.com
۳. دانشجوی دکتری تخصصی جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه - دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال karim.yazdani93@gmail.com

مقدمه و طرح مسأله

برای کشورهایی که در حال توسعه هستند یا به اصطلاح بازارهای نوظهوری دارند، سرمایه‌گذاری خارجی بسیار حیاتی است. شرکت‌هایی که در این کشورها مشغول به فعالیت هستند، برای گسترش فروش بین‌المللی خود، به سرمایه و تجربه شرکت‌های چندملیتی نیاز مبرم دارند. این کشورها به سرمایه‌گذاری خصوصی خارجی در حوزه‌های زیرساخت، انرژی، و منابع آبی نیاز دارند تا بتوانند شغل‌های بیشتری ایجاد کنند و به تبع آن سطح عمومی دستمزدها افزایش یابد. تحول اساسی که در یک جامعه صنعتی اتفاق می‌افتد گسترش و بنیان‌گیری روحیه علمی در این جوامع و علمی شدن فرهنگ می‌باشد. به عبارت دیگر، در این جوامع روحیه علمی به یک باور تبدیل می‌شود. جذب سرمایه خارجی برای دستیابی به رشد و توسعه اقتصاد پایدار از عوامل مهم و ضروری است. یکی از مؤلفه‌ها و شاخص‌های اصلی توسعه اقتصادی دستیابی به رشد اقتصادی است و برای تداوم رشد اقتصادی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی یکی از عوامل لازم و ضروری است (عظیمی، ۱۳۹۱: ۶۸۷).

اصولاً آمادگی برای پذیرش تجربیات جدید در انسان‌های نوگرا زیاد است. این‌گونه افراد همواره مایلند به انجام کارهای جدید دست زده و با روش‌های جدید برای دستیابی به نتیجه نو و مطلوب برسند. در زمینه توسعه اقتصادی سیاستگذاران نباید تنها به سرمایه‌گذاری در زیر ساخت اقتصادی اکتفا کنند، بلکه باید به سرمایه‌گذاری روی عوامل انسانی نیز توجه کنند. عوامل اجتماعی تعیین‌کننده پیشرفت اقتصادی، این موضوع را مشخص می‌کند که اقتصاد، اجتماع و فرهنگ با یکدیگر مرتبط بوده و پیوندهای درونی والگوه‌های اتفاقی در جوامع، بسته به دوره‌ای که توسعه در آن به وقوع می‌پیوندد، متفاوت هستند. بر این اساس، توسعه علاوه بر بهبود میزان تولید و درآمد، شامل دگرگونی اساسی در ساخت‌های نهادی، اقتصادی، اجتماعی و نگرش‌های مردم است که در نهایت منجر به اصلاح ساختار اقتصادی و اجتماعی می‌گردد. توسعه اقتصادی^۱ فرایندی است که طی آن مبانی علمی و فنی تولید از وضعیت سنتی به وضعیت مدرن متحول می‌شوند. عوامل مؤثر در این زمینه شامل آموزه‌های مناسب توسعه‌ای، فرهنگ مناسب، مدیریت نظام اقتصادی^۲ و اجتماعی مناسب و حفظ ثبات سیستم می‌باشد. توسعه اقتصادی در اساس معطوف به افزایش ظرفیت‌های تولیدی و استفاده مناسب از این ظرفیت‌ها است. این پتانسیل‌ها در واقع دستیابی به زمینه‌های فرهنگی توسعه است که رسیدن به آن نیازمند گسترش عدالت، اعتماد و همدلی اجتماعی و حمایت‌های دولتی می‌باشد.

با توجه به الگوهای نوسازی اقتصادی^۳، می‌توان گفت توسعه اقتصادی مستلزم نوسازی فکر و اندیشه، صنعت و فناوری، خدمات و تغییر در نیروی کار است که در این فرایند بکارگیری ماشین‌های نو و روش‌های جدید تولید ضروری است (وینر، ۱۳۸۵: ۳۵۷).

1. Economic Development
2. Management of Economic System
3. Economic Modernity

با تمرکز صنایع تولید ماشین‌آلات و تجهیزات، استان آذربایجان شرقی و به ویژه منطقه تبریز و جلفا یکی از قطب‌های صنعتی کشور به شمار می‌رود. وجود ۳۳ شهرک صنعتی و تخصصی و ۱۴ ناحیه صنعتی، وجود ۷ پایانه مرزی گمرکی وجود مؤسسات تحقیقات صنعتی در استان، وجود مزیت نسبی در ۱۳ رشته فعالیت صنعتی مراکز آموزش فنی شرکت‌های بزرگ صنعتی، وجود صنایع مادر پیشرفته، شهرک‌های تخصصی مانند سرمایه‌گذاری خارجی، فن‌آوری قطعات خودرو، مصالح ساختمانی تبریز و جلفا، همجواری با کشورهای خارجی و دسترسی آسان به بازارهای اروپا و آسیای میانه؛ ایجاد تشکلهای صنفی در زمینه صنعت در سال‌های اخیر نظیر اتاق بازرگانی و صنایع و معادن، خانه صنعت و معدن، انجمن مدیران صنایع و انجمن قطعه سازان، زمینه ارتباط قوی بین مراکز صنعتی فراهم گردیده که می‌تواند الگوی مناسب برای صنایع کشور باشد. وجود شهرک اختصاصی سرمایه‌گذاری خارجی در تبریز، وجود شهرک‌ها و نواحی صنعتی در نقاط مختلف حائز اهمیت می‌باشد. شرکت‌های سرمایه‌گذاری خارجی که اکثراً از کشورهای همسایه از جمله ترکیه و آذربایجان هستند، در تبریز و جلفا می‌باشند که با هدف توسعه صادرات، اشتغال‌زایی و رونق تجارت بوجود آمده‌اند (سازمان صنعت، معدن و تجارت استان آذربایجان شرقی، ۱۳۹۵).

چارچوب نظری

در بحث سرمایه‌گذاری‌های خارجی توجه به پایه‌های فرهنگی و اجتماعی از مهمترین ارکان رشد سرمایه‌گذاری محسوب می‌شود. بر این اساس، بسط رویکردهایی که منجر به رشد و توسعه شوند، ضروری می‌باشد (پاپلی، ۱۳۸۱: ۸۷).

در این بین، اندیشه‌های مکتب‌نوسازی^۱ به عنوان زیربنا و قالب فکری بسیاری از نظریه‌پردازان توسعه به شمار می‌رود. دانیل لرنر^۲ از اولین نظریه‌پردازان نوسازی است که نظریه خود را تحت عنوان «شخصیت متحرک^۳»، مطرح ساخت. لرنر نشان داد که برتری جویی فرد در داشتن ابزار و امکانات مدرن، موجبات پیشرفت او را فراهم می‌آورد و به تدریج این امر شیوع پیدا می‌کند و منطقه از نظر امکانات و اقتصاد رشد قابل توجهی می‌یابد. از دیدگاه ایشان، فرد نوگرا بالاترین میزان و درجه فکر و اندیشه نوگرایی را دارد.

استالی^۴ در مقاله‌ای با عنوان «نقش دولت در سرمایه‌گذاری‌ها» اینگونه مطرح می‌کند که تاریخ نشان می‌دهد توسعه سرمایه‌گذاری‌ها از روابط متقابل دولت و اقتصاد پدید می‌آید. انگلستان که پیش‌تاز صنعت نوین بوده است، نخستین حرکت خود را با کوشش دولت آغاز نمود (Staley, 1996: 323).

1. Modernity school
2. Lerner Daniel
3. Animated character
4. Staley

وظایف دولت در بخش سرمایه‌گذاری، ایجاد زیربنای اجتماعی و مادی برای توسعه، برنامه‌ریزی برای توسعه و بیشتر و بهتر کردن تولید، توزیع و خدمات است. اگر امکانات و تجهیزات مدرن به جامعه‌ای راه باید، در طول زمان اثرات زیادی بر جای می‌گذارد که در افکار و اندیشه و ارزش‌های آنها تغییراتی پدید آورده و در نهایت منجر به رشد سرمایه‌گذاری خواهد شد. همچنین می‌توان به بحث اعتماد در سرمایه‌گذاری توجه کرد که از دیدگاه گیدنز اعتماد یکی از عناصر سرمایه اجتماعی و عامل توسعه است و به نوع ارتباط بین افراد مربوط می‌شود. اعتماد ارتباط تنگاتنگی با ارتباط تعمیم یافته دارد و شاخص مناسبی برای پیوندهای مثبت متقابل است (Luhman, 1983: 57)

آرتور لوئیز^۱ که در مسائل اقتصاد و سرمایه‌گذاری مطالعات بسیاری دارد، در مطالعه توسعه اقتصادی کم و بیش به تمامی مسائل اشاره کرده است. نقش سرمایه و سرمایه‌گذاری، نیروی کار، ساختار اقتصادی، روابط اقتصادی، نحوه تولید و بازاریابی در توسعه اقتصادی نقش دارند (Lewis, 1995: 26).

به نظر کلمن^۲، همدلی و توجه به ارزش‌های مذهبی در کسب و کار، به عنوان سرمایه‌های اجتماعی در حوزه اقتصاد می‌توانند به شکوفایی و پیشرفت اقتصاد کمک کنند. یکی از سرمایه‌های مهم هر جامعه و شهری، سرمایه اجتماعی است. سرمایه‌ای که زیربنای توسعه فرهنگی، اقتصادی، سیاسی است. هر گونه کاهش در آن، منجر به کاهش مشارکت‌های سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی شهروندان می‌شود و همچنین رشد آسیب‌ها و جرائم اجتماعی، بی‌اعتمادی، یأس و ناامیدی و احساس محرومیت نسبی و بسیاری از ناهنجاری‌ها نتیجه تقلیل سرمایه اجتماعی در بین شهروندان یک کلانشهر است (Winter, 2007: 23).

مک کللند^۳ در بحث توسعه و نوسازی به این نکته می‌پردازد که سیاستگذاران نباید تنها به سرمایه‌گذاری در زیر ساخت اقتصادی اکتفا کنند، بلکه باید به سرمایه‌گذاری روی عوامل انسانی نیز توجه کنند. آنچه مدیران در اختیار دارند میل به پیشرفت و اندیشیدن به راه‌های جدید است.

برای دستیابی به توسعه ناگزیر هستیم تا از بین طرح‌های مختلف سرمایه‌گذاری، با توجه به امکانات خود یک یا چند طرح را انتخاب کنیم. از دیدگاه ایشان هدف ما باید به جای حذف عدم توازن، ابقای آن باشد. توانایی در سرمایه‌گذاری مسئله‌ای جدی است که نارسایی آن مانع بزرگی برای توسعه محسوب می‌شود. توانایی در سرمایه‌گذاری از راه عدالت به دست می‌آید و از این راه نیز افزایش می‌یابد.

بنابراین، اصل توسعه اقتصادی در گرو موفقیت در روابط تجاری است که از طریق حل اختلافات و تضادها صورت می‌گیرد. یکی از سرمایه‌های مهم هر جامعه و شهری و یکی از مؤلفه‌های

1. Louise Arthur
2. Coleman
3. Macclelland

اساسی و مؤثر در توسعه، ثبات و پویایی سرمایه اجتماعی است. سرمایه‌ای که زیر بنای توسعه فرهنگی، اقتصادی، سیاسی یک کلانشهر و حتی یک کشور است. اهمیت این سرمایه، به میزانی است که از آن به عنوان «ثروت نامرئی^۱ یک جامعه» یاد می‌کنند. هر گونه کاهش در آن، منجر به کاهش مشارکت‌های سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی می‌شود. لذا می‌توان گفت، برتری جویی فرد در داشتن ابزار و امکانات مدرن، موجبات پیشرفت او را فراهم می‌آورد و به تدریج این امر شیوع پیدا می‌کند و پس از چندی، منطقه از نظر امکانات و اقتصاد رشد قابل توجهی می‌یابد. فرد نوگرا که برخوردار از سواد، آگاهی، وسایل ارتباط جمعی و همدلی است بالاترین میزان و درجه فکر و اندیشه نوگرایی را دارد.

پیشینه تجربی

نقش و اهمیت سرمایه‌گذاری در فرآیند رشد و توسعه نظام مالی جوامع در اغلب نظریات رشد و توسعه اقتصادی مورد تأکید قرار گرفته است. تئوری‌های توسعه عموماً به تأثیر مثبت سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر رشد نظام مالی به ویژه در کشورهای کمتر توسعه یافته اعتقاد دارند. چنانچه امنیت سرمایه‌گذاری در کشورهای در حال توسعه و اقتصادهای در حال گذار تضمین و بستر قانونی لازم فراهم گردد سرمایه‌گذاران بین‌المللی تمایل بیشتری برای حضور در این بازارها خواهند داشت، بنابراین تسریع در ورود سرمایه‌گذاری‌های خارجی منافع متقابلی را برای کشورهای میزبان و سرمایه‌گذاران بین‌المللی به دنبال دارد.

مطالعات نشان می‌دهند که روند سرمایه‌گذاری در میان انسان‌هایی بیشتر است که آمادگی برای پذیرش تجربیات جدید در آنها زیاد است. انسان‌های متجدد همواره مایلند به انجام کارهای جدید دست زده و یا با روش‌های جدید برای دستیابی به نتیجه دست می‌زنند. داشتن استقلال هر چه بیشتر، اعتقاد به علم و تحرک‌گرایی و استفاده از برنامه‌ریزی بلند مدت از ویژگی‌های انسان‌های نوگرا می‌باشد (سو، ۱۳۹۳: ۴۹).

بررسی‌های لیسپت^۲ در مورد عوامل تاثیرگذار بر سرمایه‌گذاری نشانگر آن است که سرمایه‌گذاری خارجی با ایجاد درآمد بیشتر، امنیت اقتصادی بالاتر و مشارکت امکان‌پذیر می‌شود.

بر اساس یافته‌های پژوهشی وجود الگوهای خاص تعامل در توسعه اقتصادی مهم است. با توجه به اینکه فرایند تعامل متأثر از عوامل و منابع مختلفی می‌باشد، لذا تعاملاتی مفید و سودمند خواهد بود که در فرایند مبادله از الگوی خاصی پیروی کند. تعاملات در حوزه تولید و صنعت به عنوان پدیده‌هایی هستند که در بخش سرمایه‌گذاری و رشد و توسعه اقتصادی اهمیت زیادی دارند (Dominik, 2013: 453).

1. Invisible wealth

2. Lipstick

نتایج تحقیقات در مورد حمایت دولت و نقش آن در سرمایه‌گذاری خارجی، نشان می‌دهد که در فرایند تصمیم‌گیریها توجه به فعالیتها، خلاقیت و شرایط کار و حمایت از افراد در پیوستگی با ابزار و تکنولوژی تولید موجب رشد و توسعه اقتصادی خواهد شد. مطابق این تحقیق توجه به همبستگی این عوامل و تقویت عوامل خارجی در بهبود شرایط اقتصادی مؤثر خواهد بود. توجه به نقش حمایتی و از بین بردن متغیرها و عوامل مخل شرایط، اثرات متفاوتی بر گروه‌های اقتصادی دارند ولی به هر حال ایجاد شرایط مناسب و گسترش اولویت‌های حمایتی در نهایت افزایش سرمایه‌گذاری‌های خارجی و در نتیجه توسعه اقتصادی را بوجود می‌آورد (Elsevier, 2009: 179).

با توجه به موارد مطرح شده، می‌توان گفت ملاحظات در حوزه فرهنگ و نگرش‌های فرهنگی در سطح ملی عمق و تاثیر بیشتری در توسعه دارد. به طوری که فرهنگ را سازنده ساختارهای مختلف جامعه می‌داند. نقش این عامل در توسعه سرمایه‌گذاری کشورهای مختلف متفاوت است. کشورهایی که در آنها تضادهای قومی و فرهنگی زیادی وجود دارد، سرمایه‌گذاریها و توسعه اقتصادی نیز با مسائلی روبرو شده است. اصل توسعه در گرو موفقیت در روابط تجاری است که از طریق حل اختلافات و تضادها صورت می‌گیرد که توجه به تغییر نگرش‌ها در این زمینه اهمیت زیادی دارد. بنابراین اصلاح الگوهای اجتماعی و فرهنگی زمینه‌های گسترش روابط اجتماعی و تجاری و در نهایت سرمایه‌گذاری‌های خارجی را امکان‌پذیر می‌سازد.

فرضیات تحقیق

۱. بین اعتماد اجتماعی متقابل با سرمایه‌گذاری خارجی رابطه معنی‌دار وجود دارد.
۲. بین مشارکت‌گرایی سازمان‌ها و نهادها با سرمایه‌گذاری خارجی رابطه معنی‌دار وجود دارد.
۳. بین نوگرایی با سرمایه‌گذاری خارجی رابطه معنی‌دار وجود دارد.
۴. اختلافات فرهنگی تا چه اندازه در میزان سرمایه‌گذاری‌های خارجی نقش دارند؟

تعریف مفاهیم

الف. تعاریف مفهومی

سرمایه‌گذاری خارجی: سرمایه‌گذاری خارجی شامل سرمایه‌گذاری یک شرکت یا شخص حقیقی در کشوری دیگر جهت تجارت یا تولید می‌باشد. سرمایه‌گذاری خارجی به دو شاخه عمده تقسیم می‌شود. سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و سرمایه‌گذاری غیر مستقیم. سرمایه‌گذاری مستقیم و غیرمستقیم در همه حوزه‌های اقتصادی و تجاری که بخش خصوصی مجاز به فعالیت در آن است، امکان‌پذیر می‌باشد. اما در بخش عمومی و دولتی سرمایه‌گذاری تنها باید در چارچوب ترتیبات قراردادی و مشارکت مدنی صورت گیرد (سیفی، ۱۳۹۲: ۲۳).

اعتماد اجتماعی متقابل: گیدنز اعتماد را اطمینان یا اتکا بر ماهیت یا خاصیت شخصی یا چیزی یا صحت گفته‌ای توصیف می‌کند. با این انتظار که آنها به گونه‌ای عمل خواهند کرد که نتایج منفی به حداقل ممکن کاهش یابد و دستیابی به اهداف میسر گردد. اطمینان از اعتماد پذیری اشخاص با توجه به یک رشته معین از پیامدها یا رویدادهایی صورت می‌گیرد که از آن به عنوان نقطه آغاز سودمندی یاد می‌کند (گیدنز، ۱۳۷۷: ۳۹).

مشارکت گرایی: مشارکت «پایه^۱» توسعه است. برای داشتن روحیه مشارکتی نخست باید به هر کس اجازه داده شود تا در تعیین اهداف برنامه‌های مربوطه، مداخله و مشارکت نمایند و آنگاه مورد حمایت قرار گیرند. «با مردم بودن^۲» به جای «برای مردم بودن» باید به عنوان یک اصل معتبر در پذیرفت. این امر بستر لازم برای جلب مشارکت هرچه بیشتر را فراهم خواهد آورد. در جلب مشارکت باید به طور اصولی به مسئله رضایتمندی آنان توجه جدی شود. چنانچه شرکت در امری رضایتبخش نباشد، میزان مشارکت اجتماعی آنان پایین خواهد آمد (محسنی تبریزی، ۱۳۷۲: ۹۲).

نوگرایی: به معنی گرایش فکری و رفتاری به پدیده‌های فرهنگی نو و پیشرفته تر و کنار گذاردن برخی از سنت‌های قدیمی است. دیدگاه نوگرایی فرایند گسترش خردگرایی در جامعه و تحقق آن در بستر مدرنیته است. نوگرایی یا مدرنیسم، گستره‌ای از جنبش‌های فرهنگی است که ریشه در تغییرات جامعه غربی در اواخر قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم دارد. نوگرایی، جریانی فکری به معنای استفاده انسان از دانش، فناوری و توان تجربی خود برای تولید، بهبود و تغییر محیط خود است (Henry, 2004: 165).

اختلافات فرهنگی: مجموعه اختلافات و تفاوت رویکردها در زمینه‌های مختلف از جمله شیوه‌های زندگی، طرز تفکر و آداب و رسوم می‌باشد که در میان هر کدام از افراد یک شهر، یا شهرک صنعتی بر سر مسائل مختلف فرهنگی شکل می‌گیرد.

ب. تعاریف عملیاتی

سرمایه گذاری خارجی: منظور از متغیر فوق در این تحقیق، نگرش کارگزاران داخلی نسبت به حضور سرمایه داران خارجی در داخل و فعالیت اقتصادی آنها در منطقه مورد مطالعه به اشکال مختلف از جمله احداث کارگاه‌ها، کارخانه‌ها، مراکز تجاری و فعالیت‌های تولیدی می‌باشد.

1. Foundation
2. Being with people

اعتماد اجتماعی متقابل: در این تحقیق منظور از اعتماد متقابل این است که کارگزاران و مسئولین در فعالیتهای تولیدی و صنعتی و تعاملات خودشان با سرمایه‌گذاران خارجی، تا چه اندازه به همدیگر اعتماد می‌کنند. این متغیر با طرح مسائلی از جمله اعتماد به همکاران، اعتماد به سرمایه‌گذاران خارجی، تکیه کردن به کسی، واگذاشتن کار به کسی، باور کردن گفته‌های دیگران، همراه است.

مشارکت‌گرایی: داشتن روحیه برابری، عمومیت، احترام به حقوق دیگران، توان کافی برای مشارکت، مداخله و مشارکت در تعیین اهداف، برنامه‌ها، مسئله رضایتمندی، از جمله معرف‌هایی هستند که برای متغیر مشارکت‌گرایی در نظر گرفته شده است.

نوگرایی: گویه‌های متغیر فوق در برگیرنده معرف‌های زیر می‌باشد: گرایش فکری و رفتاری به پدیده‌های فرهنگی نو و پیشرفته‌تر، کنارگذاردن برخی از سنت‌های قدیمی، استفاده انسان از دانش، فناوری و آگاهی از توان تجربی خود و دیگران، باور داشتن به قدرت اندیشه انسان.

اختلافات فرهنگی: میزان اختلاف نظرها و رویکردهای متفاوت در مورد حضور و ورود سرمایه‌گذاران در کشور می‌باشد. به عبارت دیگر داشتن دیدگاه‌های مثبت یا منفی در مورد تفاوت‌های فرهنگی کارگزاران و مسئولین داخلی با سرمایه‌گذاران خارجی می‌باشد.

روش‌شناسی تحقیق

یکی از اهداف این تحقیق تبیین روابط بین پدیده‌ها است. فرضیه‌های این پژوهش به سمت کاربرد عملی هدایت می‌شود، بنابراین یک تحقیق کاربردی است و روش تحقیق از نوع روش پیمایشی^۱ می‌باشد. برای گردآوری داده‌ها و تجزیه و تحلیل آنها از پرسشنامه استفاده شده است و گویه‌ها براساس طیف لیکرت و در سطح فاصله‌ای بودند که کلیه متغیرها در سطح فاصله‌ای و با ضریب همبستگی پیرسون سنجش شده‌اند.

اعتبار و پایایی^۲: برای سنجش اعتبار سازه از روش تحلیل عاملی و برای تعیین اعتبار هر یک از متغیرهای مستقل و وابسته، از آزمون کایزر و بارتلت^۳ استفاده شده است. همچنین برای ارزیابی روایی سوالات پرسشنامه‌ها از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. نتایج به دست آمده از تحلیل عاملی و روایی متغیرها در جداول زیر آورده شده است.

1. Survey Method
2. Validity&Reliability
3. Kaiser&Bartlett

جدول شماره ۱: تحلیل عاملی متغیر سرمایه گذاری خارجی

عناوین عاملها	عاملها	بار عاملی	واریانس تبیین شده	مقادیر ویژه	فراوانی تجمعی
		۰/۹۲			
	۱	۰/۹۱	۲۵/۲۴	۳/۸۱	۲۹/۵۱
		۰/۹۰			
		۰/۸۳			
		۰/۷۲			
		۰/۷۱			
		۰/۷۰			
سرمایه گذاری خارجی	۲	۰/۷۰	۲۵/۳۷	۳/۵۶	۴۸/۵۱
		۰/۶۸			
		۰/۶۳			
		۰/۶۱			
		۰/۵۱			
		۰/۶۹			
	۳	۰/۹۰	۲۲/۶۷	۳/۴۴	۷۶/۱۴
		۰/۸۷			

جدول شماره ۲- تحلیل عاملی متغیر اعتماد اجتماعی متقابل

عناوین عاملها	عاملها	بار عاملی	واریانس تبیین شده	مقادیر ویژه	فراوانی تجمعی
	۱	۰/۹۴			
		۰/۹۲	۳۷/۸۱	۳/۷۶	۳۷/۸۶
		۰/۹۰			
		۰/۸۷			
		۰/۷۵			
اعتماد اجتماعی متقابل	۲	۰/۷۳	۶۷/۸۵	۲/۷۹	۷۰/۶۷
		۰/۷۱			
		۰/۶۲			
		۰/۶۱			

جدول شماره ۳- تحلیل عاملی متغیر مشارکت گرایي

عناوین عامل‌ها	عامل‌ها	بار عاملی	واریانس تبیین شده	مقادیر ویژه	فراوانی تجمعی
		۰/۹۳			
	۱	۰/۹۲	۳۴/۲۵	۳/۶۲	۳۵/۲۹
		۰/۹۰			
		۰/۸۵			
		۰/۸۱			
مشارکت گرایي		۰/۷۸			
		۰/۷۴	۳۴/۷۱	۳/۳۸	۷۲/۱۱
	۲	۰/۷۳			
		۰/۷۰			
		۰/۶۷			

جدول شماره ۴- تحلیل عاملی متغیر نوگرایی

عناوین عامل‌ها	عامل‌ها	بار عاملی	واریانس تبیین شده	مقادیر ویژه	فراوانی تجمعی
		۰/۹۵			
	۱	۰/۹۳	۳۸/۸۷	۳/۹۸	۳۹/۶۷
		۰/۹۲			
		۰/۸۹			
		۰/۸۵			
نوگرایی		۰/۸۲			
		۰/۷۸	۳۱/۸۰	۳/۲۵	۷۲/۴۶
	۲	۰/۷۶			
		۰/۷۰			
		۰/۶۷			

جدول شماره ۵- تحلیل عاملی متغیر اختلاف فرهنگی

عناوین عاملها	عاملها	بار عاملی	واریانس تبیین شده	مقادیر ویژه	فراوانی تجمعی
		۰/۸۳			
		۰/۸۲			
	۱	۰/۹۱	۴۲/۷۶	۴/۲۸	۴۷/۸۰
		۰/۸۰			
		۰/۸۷			
اختلاف فرهنگی		۰/۸۵			
		۰/۸۰			
		۰/۷۹	۲۹/۳۶	۲/۷۳	۷۴/۰۶
	۲	۰/۷۱			
		۰/۶۸			

جدول شماره ۶- تحلیل روایی متغیرهای تحقیق

نام متغیر	تعداد گویه‌ها	روایی کل
سرمایه گذاری خارجی	۱۵	٪۸۲
اعتماد اجتماعی متقابل	۱۰	٪۸۶
مشارکت گرایی	۱۰	٪۸۲
نوگرایی	۱۰	٪۸۱
اختلاف فرهنگی	۱۰	٪۸۴

جامعه آماری این تحقیق شامل مسئولین سازمانها و نهادهای سرمایه‌گذاری خارجی، سرمایه‌گذاران خارجی و کلیه کارگزاران و نیروهای انسانی مربوط به حوزه سرمایه‌گذاری در سطح متوسط و کلان شهر تبریز و جلفامی باشند که در مجموع ۴۲۹ نفر بودند. همچنین، برای تعیین حجم نمونه کارگاهها و کارگزاران از روش کوکران استفاده شده است.

$$n = \frac{Nt^2pq}{d^2(n-1) + t^2pq}$$

در این تحقیق با توجه به ماهیت آن، روش نمونه‌گیری طبقه‌ای متناسب انجام گرفت که در آن، نمونه هر طبقه بر اساس حجم آن طبقه محاسبه شده است. در نهایت نمونه مورد نظر با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شده‌اند که شرح کامل آنها در جداول زیر آمده است.

جدول شماره ۷- جامعه و نمونه آماری فعالان اقتصادی شهر تبریز بر حسب نوع فعالیت

نمونه آماری فعالان اقتصادی	جامعه آماری فعالان اقتصادی	طبقات فعالیت در شهرک‌های سرمایه‌گذاری
۹۴	۲۳۷	کارکنان بخش‌های مختلف در سرمایه‌گذاری خارجی
۳۸	۹۶	مسئولین سازمان‌ها و نهادهای سرمایه‌گذاری خارجی
۹۹	۲۴۸	سرمایه‌گذاران خارجی
۲۳۱	۵۸۱	جمع

جدول شماره ۸- جامعه و نمونه آماری فعالان اقتصادی شهر جلفا بر حسب نوع فعالیت

نمونه آماری فعالان اقتصادی	جامعه آماری فعالان اقتصادی	طبقات فعالیت در شهرک‌های سرمایه‌گذاری
۷۹	۱۶۴	کارکنان بخش‌های مختلف در سرمایه‌گذاری خارجی
۳۰	۶۳	مسئولین سازمان‌ها و نهادهای سرمایه‌گذاری خارجی
۸۹	۱۸۵	سرمایه‌گذاران خارجی
۱۹۸	۴۱۲	جمع

منبع: سازمان صمت استان آذربایجان شرقی، ۱۳۹۵

یافته‌ها و نتایج

۱- رابطه اعتماد اجتماعی متقابل با سرمایه‌گذاری خارجی: نتایج بدست آمده از آزمون معنی داری I پیرسون^۱ نشان داد که سطح معنی داری مشاهده شده ($\text{sig}=0/00$) کمتر از آلفای تحقیق ($0/01$) بوده و ضریب همبستگی پیرسون $0/62$ می‌باشد. لذا بین اعتماد اجتماعی با سرمایه‌گذاری خارجی همبستگی مستقیم وجود دارد.

1. Pearson

۲- رابطه مشارکت گرایی با سرمایه گذاری خارجی: نتایج به دست آمده از آزمون معنی داری t پیرسون نشان داد که سطح معنی داری مشاهده شده ($\text{sig} = 0/000$) کمتر از آلفای تحقیق ($0/01$) بوده و ضریب همبستگی پیرسون $0/57$ می باشد، لذا بین مشارکت گرایی با سرمایه گذاری خارجی همبستگی مستقیم وجود دارد.

۳- رابطه نوگرایی با سرمایه گذاری خارجی: در جامعه مورد مطالعه، نتایج به دست آمده از آزمون معنی داری t پیرسون نشان داد که سطح معنی داری مشاهده شده ($\text{sig} = 0/000$) کمتر از آلفای تحقیق ($0/01$) بوده و ضریب همبستگی پیرسون $0/56$ می باشد، لذا بین نوگرایی با سرمایه گذاری خارجی همبستگی مستقیم وجود دارد.

۴- رابطه اختلاف فرهنگی با سرمایه گذاری خارجی: نتایج به دست آمده از آزمون معنی داری t پیرسون نشان داد که سطح معنی داری مشاهده شده ($\text{sig} = 0/000$) کمتر از آلفای تحقیق ($0/01$) بوده و ضریب همبستگی پیرسون $-0/47$ می باشد، لذا بین اختلاف فرهنگی با سرمایه گذاری خارجی همبستگی معکوس وجود دارد.

۵- بررسی تفاوت سرمایه گذاری خارجی در دو منطقه: در پاسخ به این سؤال که آیا سرمایه گذاری خارجی در سطح دو منطقه با هم متفاوت هستند، از آزمون T مستقل استفاده شده است. در این آزمون شهر تبریز به عنوان گروه اول و جلفا گروه دوم انتخاب گردید که نتایج به دست آمده از آزمون معنی داری t مطابق جدول ۹ نشان داد که سطح معنی داری مشاهده شده ($\text{sig} = 0/00$) کمتر از آلفای تحقیق ($0/05$) بوده و با توجه به علامت مثبت t ، نتیجه می گیریم که سرمایه گذاری خارجی در تبریز بیشتر از جلفا می باشد.

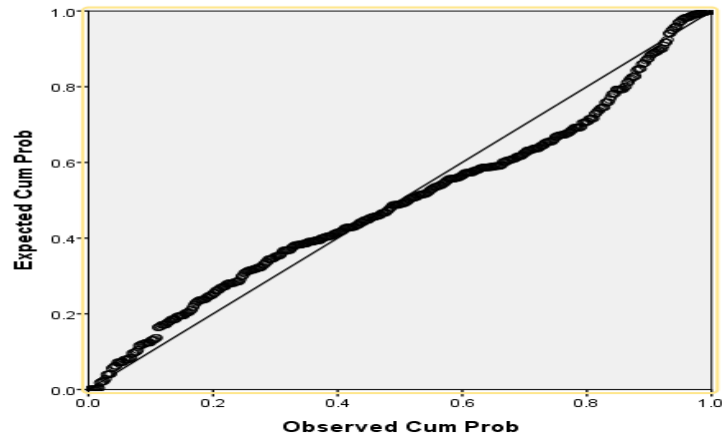
جدول شماره ۹- آزمون t مقایسه تفاوت سرمایه گذاری خارجی دو منطقه

منبع تغییرات	سطح معنی داری برابری واریانس ها	مقدار t	درجه آزادی	سطح معنی داری آزمون t همگن	تفاوت میانگین ها
سرمایه گذاری خارجی	0/54	7/40	427	0/000	0/394

پیش فرض های رگرسیون:

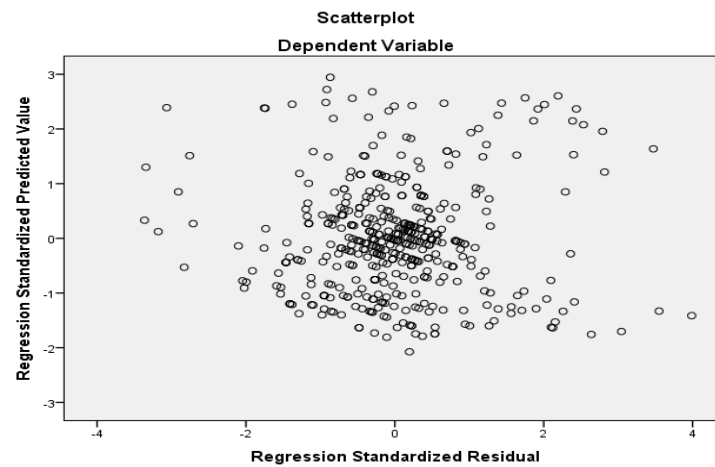
۱- نرمال بودن: با توجه به نمودار ۱ تمامی نقاط حول یک خط راست قرار گرفته اند. بنابراین می توانیم فرض نرمال بودن را ثابت کنیم.

Normal P-P Plot of Regression Standardized Residual

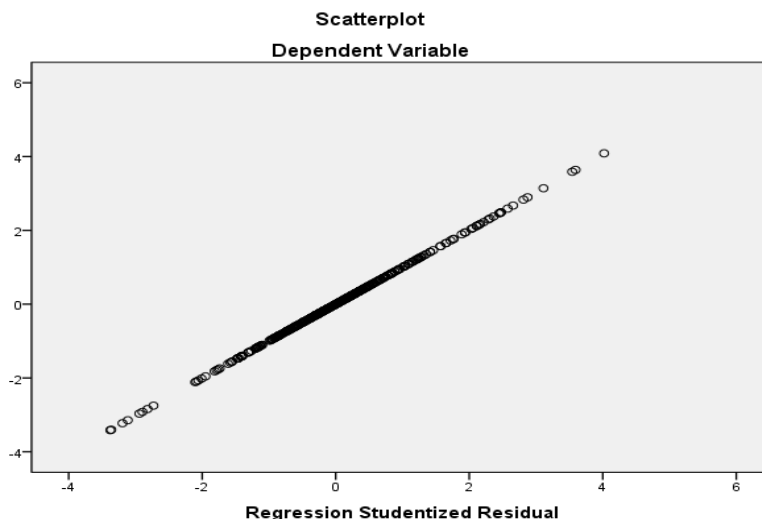
نمودار شماره ۱- توزیع نرمال بودن مدل

۲- ثابت بودن واریانس: نمودار ۲ نشان می‌دهد که الگوی خاصی در نقاط مربوط به داده‌ها وجود ندارد، بنابراین فرض ثابت بودن واریانس تایید می‌شود.

نمودار شماره ۲- پراکنش باقی‌مانده‌های استاندارد شده در مقابل مقادیر پیش‌بینی استاندارد شده

۳- خطی بودن: با توجه به نمودار ۳ نتیجه می‌گیریم که نقاط به صورت یک خط مستقیم کنار هم جمع شده‌اند. بنابراین فرض خطی بودن مشاهدات ثابت می‌شود.

نمودار شماره ۳- خطی بودن باقی مانده های استاندارد شده با مقادیر پیش بینی استاندارد شده

۴- مستقل بودن: مقدار مشاهده شده در آزمون دوربین واتسون برای مدل مناسب است.

جدول شماره ۱۱- آزمون دوربین واتسون

۰/۸۱	ضریب همبستگی چند گانه
۰/۷۲	ضریب تبیین
۰/۷۱	ضریب تبیین تصحیح شده
۰/۳۶	اشتباه استاندارد
۲/۰۵	مقدار دوربین واتسون

نتایج مربوط به برآزش مدل تحلیل چند متغیره

برای بررسی اثر متغیرهای مستقل بر روی متغیر ملاک (سرمایه گذاری خارجی)، ۴ متغیر پیش بین وارد مدل رگرسیونی شدند که شامل متغیرهای اعتماد اجتماعی متقابل، مشارکت گرایی، نوگرایی و اختلافات فرهنگی بودند. نتایج به دست آمده از جدول ۱۰ نشان داد ۶۲٪ از پراکندگی مشاهده شده در مورد سرمایه گذاری خارجی، توسط ۴ متغیر وارد شده توجیه و تبیین می شود و باقی مانده واریانس ها به وسیله عوامل دیگری که در این تحقیق نیامده است، تبیین می شوند.

جدول شماره ۱۰- تحلیل رگرسیون چندگانه سرمایه‌گذاری خارجی

ضریب همبستگی چند گانه	R	۰/۶۲
ضریب تبیین	R squar	۰/۵۲
ضریب تبیین تصحیح شده	Adjjust R squar	۰/۵۱
اشتباه استاندارد	Std.Error of the Estimate	۰/۴۷

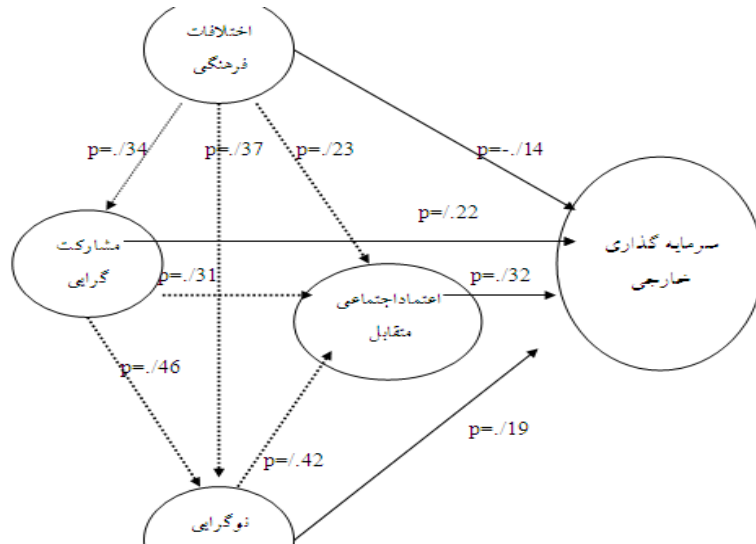
۱- مدل رگرسیونی به روش گام به گام

از این مدل، مطابق جدول ۱۱ نتایج زیر حاصل شد. متغیرهای مستقل با متغیر وابسته رابطه معنی دار دارند. ضرایب Beta در این جدول، نشان دهنده میزان تاثیر هر یک از متغیرهای مستقل بر روی متغیر سرمایه‌گذاری خارجی می‌باشد. نتایج حاصل از جدول ۱۱ به روش گام به گام، نشان داد، کلیه متغیرها در مدل نهایی باقی ماندند. با توجه به اینکه بیشترین ضریب بتا مربوط به متغیر اعتماد اجتماعی متقابل می‌باشد، بنابراین نتیجه می‌گیریم که وجود اعتماد متقابل بین سرمایه‌گذاران خارجی و مسئولین حوزه سرمایه‌گذاری یکی از زمینه‌های اجتماعی- فرهنگی سرمایه‌گذاری‌ها و در نتیجه توسعه اقتصادی است.

جدول شماره ۱۱- آماره‌های متغیرها در مدل نهایی

متغیرها	B	St.E	Beta	t	Sig	Partial correlation
عرض از مبدا	۰/۳۴	۰/۰۵	-	۷/۰۶	۰/۰۰۰	-
اعتماد اجتماعی	۰/۲۹	۰/۰۵	۰/۳۲	۶/۸۵	۰/۰۰۰	۰/۳۱
مشارکت‌گرایی	۰/۲۰	۰/۰۴	۰/۲۲	۴/۶۰	۰/۰۰۰	۰/۲۱
نوگرایی	۰/۱۷	۰/۰۵	۰/۱۹	۴/۰۷	۰/۰۰۰	۰/۱۹
اختلاف فرهنگی	-۰/۱۶	-۰/۰۴	۰/۱۴	-۳/۴۹	۰/۰۰۰	-۰/۱۶

۲- تحلیل مسیر^۱: تحلیل مسیر شیوه‌ای در تحلیل و ارائه نتایج است که عمدتاً بر تکنیک‌هایی استوار است که برای آزمون مدل‌های علی به کار می‌رود. در تحلیل مسیر از R^2 یا ضریب تبیین استفاده می‌شود. از این رو می‌توان میزان مناسب بودن مدل را ارزیابی کرد و با استفاده از وزن بتا که در تحلیل مسیر، ضریب مسیر خوانده می‌شود، مقدار اثر هر متغیر را تعیین کرد. با توجه به اینکه مقدار R^2 در مدل رگرسیون، بیشتر است، قدرت مدل بالا می‌باشد. تحلیل مسیر مشخص می‌کند اثر هر متغیر تا چه حد مستقیم و تا چه حد غیر مستقیم است (دواس، ۲۲۲: ۱۳۷۶).

نمودار شماره ۴- مدل تحلیل مسیر سرمایه‌گذاری خارجی

نتیجه‌گیری

یافته‌های بدست آمده از مطالعات میدانی نشان داد که میان سرمایه‌گذاران و مسئولیت سرمایه‌گذاری اعتماد متقابل وجود دارد، ولی این اعتماد تا حدی بود که سرمایه‌گذاری‌های سطح کوچک و متوسط را در برمی‌گرفت. به عبارت دیگر سرمایه‌گذاران در مواردی که می‌خواستند مبادلات کلان انجام دهند، اعتماد کمتری به همدیگر داشتند و جانب احتیاط را رعایت می‌کردند. از سوی دیگر، وجود مشارکت، همکاری، وحدت، نوگرایی و همدردی در میان نیروهای انسانی و به ویژه در میان مسئولین امر بیشتر بود. این مشارکت‌ها تا جایی بود که فرد می‌دانست با این همیاری سودی نصیب او و دیگران خواهد شد. مشاهدات به عمل آمده نشان داد که سرمایه‌گذاران خارجی، حمایت‌های دولتی را متذکر می‌شدند و تا حدودی از آن رضایت داشتند. به نظر آنها اگر دولت زمینه‌های لازم برای سرمایه‌گذاری را فراهم سازد و از آنها پشتیبانی کند در چنین شرایطی می‌توان گفت راه رسیدن به توسعه در میان دو طرف هموار خواهد شد. سرمایه‌گذاران به وجود اختلاف فرهنگی اذعان داشتند. ولی از دیدگاه آنها تفاوت رویکردی نمی‌تواند مانع رسیدن به اهداف اقتصادی در میان آنها گردد. پس از ذکر نتایج حاصل شده از مشاهدات، به نتایج به دست آمده از آزمون فرضیه‌ها می‌پردازیم.

۱- اعتماد اجتماعی متقابل: نتایج بدست آمده از آزمون فرضیه‌ها در این مورد نشان داد که سطح معنی‌داری مشاهده شده کمتر از آلفای تحقیق می‌باشد، لذا بین اعتماد اجتماعی با زمینه‌های فرهنگی توسعه اقتصادی همبستگی مستقیمی وجود دارد و این امر نشانگر اهمیت اعتماد اجتماعی در گسترش سرمایه‌گذاری‌های خارجی است. در تایید این فرضیه می‌توان به دیدگاه

گیدنز اشاره کرد. به نظر گیدنز اعتماد شاخص مناسبی برای پیوندهای مثبت متقابل است. اعتماد اجتماعی از شرایط و الزامات عمده و کلیدی برای موجودیت هر جامعه محسوب می‌شود، بطوری که باعث پیدایش آرامش و امنیت روانی می‌گردد و برای حرکت موفقیت‌آمیز اقتصاد و توسعه سیاسی و اجتماعی ضرورت دارد. از نظر پاتنام نیز اعتماد افراد را مقید می‌کند تا در گروه‌های مختلف اجتماعی با هم به تعامل، مبادله و تصمیم‌گیری بپردازند و نتیجه چنین تعاملاتی گسترش سرمایه‌گذاری‌های مختلف است. مطالعات نشان می‌دهند که روند توسعه اقتصادی در میان انسان‌هایی زیاد است که تعامل سازنده در میان آنها بیشتر بوده و آمادگی برای پذیرش تجربیات جدید را دارند. بنابراین در این فرایند تعاملاتی مفید و سودمند خواهد بود که از الگوی اعتماد متقابل پیروی کند.

۲- مشارکت‌گرایی: نتایج به دست آمده از آزمون فرضیه‌ها در این مورد نشان داد که سطح معنی‌داری مشاهده کمتر از آلفای تحقیق می‌باشد، لذا بین مشارکت‌گرایی با سرمایه‌گذاری‌های خارجی همبستگی مستقیمی وجود دارد و این امر نشانگر اهمیت مشارکت‌گرایی در گسترش سرمایه‌گذاری‌های خارجی است. در مورد اهمیت مشارکت در سرمایه‌گذاری خارجی دیدگاه‌های مختلفی وجود دارند. به نظر «کلمن»، نیکوکاری، خیربودن، مشارکت و توجه به ارزش‌ها در کسب و کار، به‌عنوان سرمایه‌های اجتماعی در حوزه اقتصاد هستند که اگر در رفتارها و قواعد و مبادلات اقتصادی و هنجارهای آن حاکم شوند، می‌توانند به شکوفایی و پیشرفت اقتصاد کمک کنند. از دیدگاه «مک کللند» نیز سیاستگذاران نباید تنها به سرمایه‌گذاری در زیر ساخت اقتصادی اکتفا کنند، بلکه باید به سرمایه‌گذاری روی عوامل انسانی نیز توجه کنند. تنها در حالتی می‌توان گفت فرد از انگیزه پیشرفت قوی برخوردار است که بطور مستمر به بهبود وضعیت فعلی بیندیشد و این امر در سایه وحدت و مشارک اجتماعی امکان‌پذیر خواهد بود. لیسپت نیز در تحقیقات خود نشان داد که توسعه اقتصادی با ایجاد امنیت اقتصادی بالاتر، همبستگی و مشارکت بیشتر، اتفاق می‌افتد.

۳- نوگرایی: نتایج به دست آمده از آزمون فرضیه‌ها در این مورد نشان داد که سطح معنی‌داری مشاهده شده کمتر از آلفای تحقیق می‌باشد، لذا بین نوگرایی با سرمایه‌گذاری خارجی همبستگی مستقیمی وجود دارد و این امر نشانگر اهمیت دیدگاه‌های نوگرایی در رشد سرمایه‌گذاری‌های خارجی است و با توجه به اینکه اکثر سرمایه‌گذاران در جامعه مورد مطالعه تفکرات نوگرایانه داشتند، بنابراین تمایل آنها برای سرمایه‌گذاری زیاد بود.

دانیل لرنر نشان داده است که برتری جویی فرد در داشتن ابزار و امکانات مدرن، موجبات پیشرفت او رافراهم می‌آورد و بتدریج این امر شیوع پیدا می‌کند و پس از چند سال از نظر اقتصادی رشد قابل توجهی می‌یابد. وی معتقد است که فرد نوگرا که برخوردار از سواد، شهرنشینی، وسایل ارتباط جمعی و همدلی است بالاترین میزان و درجه فکر و اندیشه نوگرایی را

دارد و عکس این قضیه نیز صادق است. بنابراین با ورود متغیرهای فوق می‌توان آنها را به سمت نوسازی کشاند. از نظر وی یکی از جنبه‌های اساسی در نوسازی، پیشرفت متحرک است که مشخصه آن منطق و همدلی است و افراد تازه فعال شده را در حال تغییر، ترغیب به فعالیت مثمر می‌کند.

۴- اختلافات فرهنگی: نتایج به دست آمده از آزمون فرضیه‌ها در این مورد نشان داد که سطح معنی‌داری مشاهده شده کمتر از آلفای تحقیق می‌باشد، لذا بین اختلاف فرهنگی با سرمایه‌گذاری خارجی همبستگی معکوس وجود دارد. در مورد اختلاف فرهنگی و نقش آن در سرمایه‌گذاری خارجی می‌توان از دیدگاه سرنکا استفاده کرد.

از دیدگاه سرنکا، ملاحظات در حوزه فرهنگ و نگرش‌های فرهنگی در سطح ملی عمق و تاثیر بیشتری در توسعه دارد. به طوری که فرهنگ را سازنده ساختارهای مختلف جامعه می‌داند. از دیدگاه ایشان کشورهایی که در آنها تضادهای قومی و فرهنگی وجود دارد، توسعه اقتصادی نیز با مسائلی روبرو شده است. اصل توسعه اقتصادی در گرو موفقیت در روابط تجاری است که از طریق حل اختلافات و تضادها صورت می‌گیرد که توجه به تغییر نگرش‌ها در این زمینه اهمیت زیادی دارد. با توجه به اینکه اصول و پایه‌های فرهنگی در کشورها و جوامع مختلف، متفاوت است، لذا در سطح جهانی توجه به این موضوع در ایجاد بازارهای تجاری بین‌المللی نقش مهمی دارد.

به طور کلی با توجه به یافته‌های نظری و تجربی می‌توان گفت، سرمایه‌گذاری و دستیابی به توسعه اقتصادی در گرو موفقیت در روابط تجاری است که از طریق حل اختلافات و تضادها صورت می‌گیرد. یکی از مؤلفه‌های اساسی و مؤثر در این زمینه، ثبات و پویایی سرمایه اجتماعی است. سرمایه‌ای که زیر بنای توسعه فرهنگی و اقتصادی است. اهمیت این سرمایه، به میزانی است که از آن به‌عنوان ثروت نامرئی یک جامعه یاد می‌کنند. هر گونه کاهش در آن، منجر به کاهش مشارکت‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی می‌شود. لذا می‌توان گفت، حذف موانع اجتماعی و فرهنگی و گسترش روحیه نوگرایی از اصول مهم به شملر می‌رود. چرا که، فرد نوگرا که برخوردار از سواد، آگاهی، وسایل ارتباط جمعی و همدلی است بالاترین میزان و درجه فکر و اندیشه نوگرایی را دارد. کشورهایی که در آنها تضادهای قومی و فرهنگی زیادی وجود دارد، سرمایه‌گذاری‌ها و توسعه اقتصادی نیز با مسائلی روبرو شده است. اصل توسعه در گرو موفقیت در روابط تجاری است که از طریق حل اختلافات و تضادها صورت می‌گیرد و توجه به تغییر نگرش‌ها در این زمینه اهمیت زیادی دارد. بنابراین اصلاح الگوهای اجتماعی و فرهنگی زمینه‌های گسترش روابط اجتماعی و تجاری و در نهایت سرمایه‌گذاری‌های خارجی را امکان‌پذیر می‌سازد.

پیشنهادها

۱. می‌توان با انجام کارهای مثبت، رفتارهای مناسب و حاکم کردن ضوابط بر روابط اعتماد متقابل مسئولین سرمایه‌گذاری و سرمایه‌گذاران خارجی را نسبت به همدیگر بیشتر کنیم و راه را برای تفکر توسعه‌ای فراهم نماییم. از سوی دیگر، توجه به پیشنهادات سرمایه‌گذاران و اجرایی نمودن آنها، تشویق و پاداش و توجه ویژه به حقوق و مزایای آنها می‌تواند اعتماد متقابل میان طرفین را بهبود بخشیده و زمینه‌های سرمایه‌گذاری و توسعه اقتصادی را میسر سازد.
۲. با توجه به اهمیت مشارکت‌ها که موجب کاهش اختلافات و درگیری‌ها شده و حس احترام و احساس تعلق اجتماعی و مثبت‌نگری و تفکر توسعه‌ای را افزایش می‌دهد، بنابراین توجه به مشارکت و همبستگی مسئولین و سرمایه‌گذاران یکی از ارکان مهم اجتماعی برای بهبود شرایط و زمینه‌های سرمایه‌گذاری‌ها است.
۳. حمایت دولت و مسئولین سرمایه‌گذاری از سرمایه‌گذاران خارجی یکی از زمینه‌های مهم سرمایه‌گذاری در حوزه‌های مختلف به ویژه صنعت می‌باشد. دولت می‌تواند با ایجاد زیر بنای مادی و اجتماعی، امنیت سرمایه‌گذاری، پشتیبانی از فعالان اقتصادی، ارائه تسهیلات مالی مناسب، تسهیل ترانزیت کالا و فراهم نمودن شرایط تعاملات خارجی، زمینه‌های سرمایه‌گذاری‌های خارجی را امکان‌پذیر کند.

منابع

- ازکیا، مصطفی (۱۳۸۰): **جامعه‌شناسی توسعه**، تهران: نشر کلمه
- بورديو، پيیر(۱۳۸۴): **شکل‌های سرمایه، اعتماد، دموکراسی و توسعه**، ترجمه، خاکباز و پویان، تهران: نشر شیرازه
- ترنر، جانانان (۱۳۷۲): **پیدایش نظریه جامعه‌شناختی**، ترجمه عبدالعلی لهسایی‌زاده، انتشارات شیراز.
- تودارو، مایکل (۱۳۷۶): **توسعه اقتصادی**، تهران: برنامه و بودجه
- سو، آلوین‌ی (۱۳۹۳): **تغییر اجتماعی و توسعه**، ترجمه محمود حبیبی، پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- دینی، علی (۱۳۷۰): **تفاوت کیفی رشد و توسعه**، توسعه، شماره ۱.
- دواس، دی. ای (۱۳۷۶): **پیمایش در تحقیقات اجتماعی**، ترجمه هوشنگ نائی، تهران: نشر نی.
- رفیع‌پور، فرامرز (۱۳۷۵): **کندو کاوها و پنداشته‌ها**، شرکت سهامی انتشار، چاپ هشتم.
- رفیع‌پور، فرامرز (۱۳۷۶): **توسعه و تضاد**، تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
- خلیلیان، محمد جمال (۱۳۸۱): **فرهنگ اسلامی و توسعه اقتصادی**، قم: موسسه آموزش و پژوهشی امام خمینی.
- عظیمی، حسین (۱۳۹۰): **مدارهای توسعه نیافتگی در اقتصاد ایران**، تهران: نشر نی.
- عظیمی، حسین (۱۳۹۱): **اقتصاد ایران: توسعه، برنامه‌ریزی، سیاست و فرهنگ**، تهران.
- کوزر، لوئیس (۱۳۷۶): **زندگی و اندیشه بزرگان جامعه‌شناسی**، ترجمه محسن ثلاثی، انتشارات علمی
- گیدنز، آنتونی (۱۳۷۷): **پیامدهای مدرنیته**، ترجمه محسن ثلاثی، تهران: نشر مرکز.
- لهسایی‌زاده، عبدالعلی (۱۳۸۱): **جامعه‌شناسی توسعه**، انتشارات دانشگاه پیام نور.
- مایر، جرالدم (۱۳۷۸): **پیشگامان توسعه**، ترجمه علی اصغر هدایتی، انتشارات سمت.
- موسوی، جواد (۱۳۷۴): **نظریه‌های اجتماعی توسعه**، تهران: نشر توسعه.
- موسوی، میرطاهر (۱۳۸۵): **مشارکت اجتماعی یکی از مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی**، **فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی**، سال ششم، شماره ۲۳، ص ۴۹-۴۵.
- نگهداری، ابراهیم (۱۳۹۳): **نقش سرمایه انسانی بر رشد اقتصادی**، **فصلنامه سیاست‌های راهبردی کلان**، سال دوم، شماره ۵، ص ۵۷-۵۳.
- نوروسیسی، ماریجا (۱۳۸۲): **آنالیز آماری داده‌ها در spss**، ترجمه اکبر فتوحی، کانون نشر علوم.
- Albert O.Hirschman(1982), **The strategy of economic development**,New-Haven, Yale University
- Allen, John (1994), Peter Brahman and Paul Lewis, **Political and Economic Forms of Modernity**. Cambridg.
- Bourdieu, P. (1986), **The Forms of Capital**. In Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education. J. Richardson (eds). New York, Greenwood.

- D. Hja Myint (1987), **An interpretation of economic backwardness**, Oxford Economic papers, Vol, No.2.
- Joho C. H. Fei & Gustav Ranis (1976), **Development of labour surplus economy**, Theory and Policy, Homewood.
- Lin, N. (2001), **Social capital: A theory of social structure and action**, New York, Cambridge University.
- Pool, De Sola (1966), **Modernization: the dynamics of growth, communications and development**, voice of america forum lectures.
- Portes, A.(1998), **Social Capital: Its origins and applications in modern sociology**, Annual Review of Sociology, N. 24
- Winter, Lan. (2007), **Towards a Theorised Understanding of Family Life and Social Capital**, Working Paper No.21, April Australian Institute of Family Studies.
- W. Arthur Lewis (1985), **Economic development with unlimited supplies labour**, the Manchester school.
- W. Arthur Lewis (1986), **Employment policy in an under development area**, London, school economic.
- Zeemer (2011), Barriers to sustainable economic development, **Journal cities**, volume 28, issue 4.